

Ville Malila: *Maahanmuuttaja mediassa: konstruktionistinen analyysi sanomalehtien supikoirakirjoitusten kehyksistä 1956–2015.*

VILLE MALILA
Jyväskylän yliopisto
vhtmlila@student.jyu.fi

Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos. Pro gradu. <https://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20191341/>

YKES:in gradukilpailussa palkittu tutkielmani tarkastelee Suomessa ajoittain kiivastakin keskustelua herättäneen supikoiran merkitysten muotoutumista sanomalehtiteksteissä. Supikoirakeskus- telu herätti mielenkiintoni muun muassa useiden siitä erottuneiden luonnon ja villieläinten tarkastelutapojen vuoksi, mistä huolimatta monet keskustelun osapuolet tuntuivat kuitenkin olevan melko yksimielisiä supikoiran haitallisuudesta. Sosiologisen eläintutkimuksen alaan sijoittuvan tutkielman ote on enemmän analyttinen kuin kriittinen. Lähdin siis erittelemään supikoiran yhteiskunnallisen identiteetin ja ihmis-supikoirasuhteen muodostumista sanomalehtiteksteissä enkä suoranaisesti kritisoinut tai purkanut sanomalehtien tuottamia eläinkuvia. Tietoisena kielen ihmis-eläinsuhteitakin rakentavasta luonteesta en toisaalta ha-

lunnut osallistua tekstilläni ihmisten ja muiden eläinten välisten hierarkioiden ja alistussuhteiden ylläpitämiseen ja pohdin siten tekstissä myös sanavalintojani sekä niiden seurauksia.

Sovellan tutkielmassa Erving Goffmanin Frame Analysis -teoksessaan esittelemää kehysanalyysiä, jota on soviteltu media-aineistoihin esimerkiksi kuvien sukupuolirepresentaatiota tarkastelleen Eeva Luhtakallion (2005) ja sanomalehtien ympäristöuhkakirjoittelua avanneen Esa Väliverrosen (1996) toimesta. Tutkin, millaisilla kehyksillä sanomalehdet määrittelevät supikoiraa, sen merkityksiä sekä ihmisen ja supikoiran suhdetta. Kuvatessaan supikoiraa erilaisissa kehyksissä sanomalehdet määrittelevät supikoiran ja muiden eläinten yhteiskunnallista identiteettiä. Samalla ne myös uusintavat ja muovaavat kulttuurisia

käsitejärjestelmiä, joissa tapamme tulkita eläimiä ja luontoa rakentuvat. Päivättyjen sanomalehtitekstien mahdollistaessa ajalliset vertailut selvitan myös, millaista ajallista muutosta kehystämisen tavoissa on tapahtunut. Kiinnitän näiden tutkimuskysymysten ohella huomiota myös kehyksiä ja niiden sisäisiä identiteettejä rakentavaan kielenkäyttöön hyödyntäen diskurssiteoreettisen ja strukturalistisen perinteen käsitteitä.

Aineiston sanomalehdiksi valikoituivat supikoirasta sen Suomeen asettumisen alkuajoista lähtien kirjoittaneet Etelä-Suomen Sanomat (ESS), Länsi-Savo (LS) ja Maaseudun Tulevaisuus (MT). Lehdet löytyivät myös aineiston keruuta huomattavasti sujuvoittaneesta Kansalliskirjaston digiarkistosta. Etsin arkistohauilla kaikki aineiston lehtien supikoiraa käsittelevät uutiset, reportaasit ja artikkelit 60 vuoden ajanjaksolta 1956–2015. Aineistolle asettamani rajauskriteerit läpäisi 198 juttua, joissa supikoira on joko jutun aihe tai keskeinen osa sitä. Käytän osin samaa aineistoa myös ongelmäläinkäsityksiä tarkastelevassa väitöskirjani artikkelissa, joka julkaistaneen tänä vuonna.

Kehysanalyttiseen tutkimukseen ja aineistoon tutustuminen osoitti laadullista ja määrällistä tarkastelua yhdistävän kehysanalyysin olevan tutkielmaani soveltuva menetelmä. Kehyksellä on tarkoitettu perinteisesti (inhimillistä) yhteiselämää järjestäviä ja mielekkääksi tekeviä

tilanteen määrittelyitä, jotka kertovat mitä kussakin sosiaalisessa tilanteessa on meneillään ja miten vuorovaikutuksen kulkuun tulee vastata tai liittyä. Esimerkiksi työpaikoilla ihmisten välistä kanssakäymistä voivat määrittää niin työn teon kuin vaikkapa kilpailun tai flirttailun kehyksetkin. Kehykset ovat siis saman kulttuuripiirin jäsenten jakamia kognitiivisia ”tulkinta-avaimia”, jotka myös luovat järjestystä arjen tilanteisiin ja sosiaaliin kohtauksiin. Sanomalehtikuvauksiin konstruktionistisesti sovellettuna kehys voidaan ymmärtää kuvauksen kohteille tietynlaisen mielen ja merkitysyhteyden antavaksi jäsennykseksi. Kehys määrittelee siis supikoiran omalla, toisenlaiset määrittelyt poissulkevalla tavallaan tietynlaisia ihmistoimia vaativaksi olennoksi ja järjestelee sekä eläintulkintojamme että ihmis-eläinsuhteita. Aloitinkin laadullisen kehysanalyysin tarkastelemalla sanomalehtijutuissa supikoiralle annettuja osallistujarooleja ja supikoiraan kohdistuville ihmistoimille annettuja selontekoja.

Tunnistin tässä analyysissä viisi kehystä, joiden merkitysmaailmassa supikoira, ihminen ja niiden suhde määrittyvät omalla tavallaan. Konfliktin kehyksessä supikoira jäsentyy joko suoraan ihmistä tai hänen korkeammalle arvottamiaan luonnonolioita uhkaavaksi vaaralliseksi vastustajaksi ja monenlaisiksi ongelmaeläimeksi. Hyväksikäytön kehysten supikoira taas merkityksellistyy

passiivisemmaksi ihmistoiminnan kohteeksi, jossa oleellista on vain se, millaista turkistaloudellista arvoa ihminen voi saada siitä. Katselun kehyksessä tämä subjekti-objektiasetelma kääntyy toisin päin, sillä ihminen siirtyy siinä luonnon ulkopuolisen ja sen tapahtumiin osallistumattoman sivusta seuraajan rooliin. Supikoira sitä vastoin kuvataan touhukkaana suomalaisen luonnon osana, josta saa mainiota asia- ja luontoviihdettä. Myös urheiluharrastuksen kehysten supikoira on aktiivinen toimija, joka tarjoaa sitä jahaavalle ihmiselle suuren vastuksen. Tässä kehyksessä supikoirajahdin mieli poikkeaa konfliktin kehysten vahinkoeläin-, vieraslaji- ja eläintautitorjunnasta sekä hyväksikäytön kehysten taloudellisen hyödyn tavoittelusta. Supikoirajahti on nimittäin itsetarkoituksellista peliä, jossa luonnon läpikotaisin tunteva erämestari-ihminen pyrkii kukistamaan supikoiran. Viides aineistosta erottamani kehys on ollut mahdollinen jäsennostapa vain aineiston ensimmäisillä vuosikymmenillä. Supikoirasta on kirjoitettu kummastelun kehyksessä silloin, kun se oli vielä suomalaisille ja medialle tuntemattomampi maahanmuuttaja, jonka kohtaamisetkin ylittävät aineiston lehtien uutiskynnyksen. Supikoira on tässä kehyksessä uutisdiskurssin merkityksellistämä poikkeus ja ihmisen ihmettelyn kohde, joka on jätettävä harvinaisuutensa vuoksi rauhaan.

Sanomalehtitekstit pystyttävät näitä kehymiä hyödyntäen muun muassa

erilaisia kulttuurisia erontekoja ja puhe- tapoja. Esimerkiksi katselun ja konfliktin kehys eroavat toisistaan siten, että siinä missä edellinen luokittelee supikoiran kaikkiruokaiseksi, kategorisoidaan se jälkimmäisessä vahinkoeläin- ja petovihan pitkää laahusta kurkotellen petoeläimeksi. Petokategorisointi ei kuitenkaan sinänsä tarkoita, että supikoiraa konstruotaisiin ongelmaeläimeksi, sillä esimerkiksi urheiluharrastuksen kehyksessä petoeläimyyks tekee supikoirasta ennemminkin suuremman saaliin ja kovemman metsästäjän vastuksen.

Tarkastelussa sanomalehtipu- heessa on siis rakentunut monenlaisia supikoiruuksia, mutta kun tarkastellaan kehysten esiintymistä kymmenvuotis- kausien (1956–1965, 1966–1975, ... –2015) supikoirajutuissa, huomataan on- gelmaeläinrakentamisen olleen hallitseva määrittävä pidemmän aikaa. Konfliktin kehyksestä tuli 1970-luvulla hallitseva tapa kirjoittaa supikoirasta, kun supikoira ei ollut enää kummastelun kehysten outo harvinaisuus, jota ”ihmeteltiin koko kylän voimin.” (LS 21.2.1998). Aikavälille 2006–2015 sijoittuvalla viimeisellä tar- kastelukaudella konfliktin kehys on ensi- sijainen jäsennostapa jo 86 %:ssa juttuja. Konfliktin kehysten valta- asemasta huo- limatta supikoira on kuitenkin asetettu kaikilla kymmenvuotiskausilla myös kat- selun kehykseen. Supikoirasuhteesta- mekin näyttää täten erottuvan ihmis- eläinsuhteille tyypillistä ambivalenssia

saman toislajisen kelvatessa sanomalehtijuttujen sankariksi ja roistoksi.

Tutkielmaani lähelle tulevia katsauksia löytyy niukasti – jos tarkemmassa katsannossa ollenkaan, mutta löydöksissäni on kuitenkin joitain aikaisempaan yhteiskuntatieteelliseen ja kulttuuriseen eläintutkimukseen yhteneviä seikkoja. Supikoirapuhe näyttää tosin eroavan näissä tutkimuksissa tarkastelluista eläin keskusteluista erityisesti siltä osin, kuinka useita haitta- ja ongelmadiskursseja supikoirapuheesta erottuu. Supikoira on siis ollut ongelmaeläin jo ennen vieras- ja alkuperäislajit hierarkkisesti erottelevan suojelubiologisen diskurssin leviämistä ja vahvistumista vuosituhannen vaihteen tienoilla. Diskurssin vahvistuminen on kuitenkin tarkoittanut sitä, että muutkin kuin luontoa välineellisesti hyödyntävät ovat voineet jäsentää supikoiraa konfliktin kehityksen kautta ja mieltää sen ongelmaeläimeksi, mikä on taannut

riittävän poliittisen tuen luonnon koskemattomuuden varjelu vastuun ottaneen julkishallinnon ”supikoirasodalle” (MT 3.9.2010).

Supikoira tuskin huolestuttaisi niin montaa tahoja ilman hämmästyttävää kykyään sopeutua erilaisiin ja uusiin elinympäristöihin, minkä se näyttää tekevän paljon nopeammin kuin ihmiseläimet sopeuttavat käsityksensä heidän toimiensaakin seurauksena muuttuviin ympäristöihin. Ehdotankin tutkielmassa kulttuurista itsetutkiskelua yhdeksi vieraslajihuolen käsittelytavaksi. Siirrettyjen toislajisten tekosten sijaan, tai ainakin lisäksi, olisi siis syytä kiinnittää huomiota myös siihen, miten puhumme näistä eläimistä tai luonnosta, jota ne eivät monien mielestä ole. Yhteiskunnallis-kulttuurisen eläintutkimuksen kentällä pohdintoja saattaa olla mahdollista jatkaa esimerkiksi Donna Harawayn natureculture -käsitteen avaamista näkökulmista.

Kirjallisuus

Luhtakallio, Eeva. 2005. ”Kehysanalyysi mediakuvien sukupuolirepresentaatioiden tutkimuksessa.” *Sociologia* 42:3, 189–206.

Väliverronen, Esa. 1996. *Ympäristöuhkan anatomia. Tiede, mediat ja metsän sairaskertomus*. Tampere: Vastapaino.